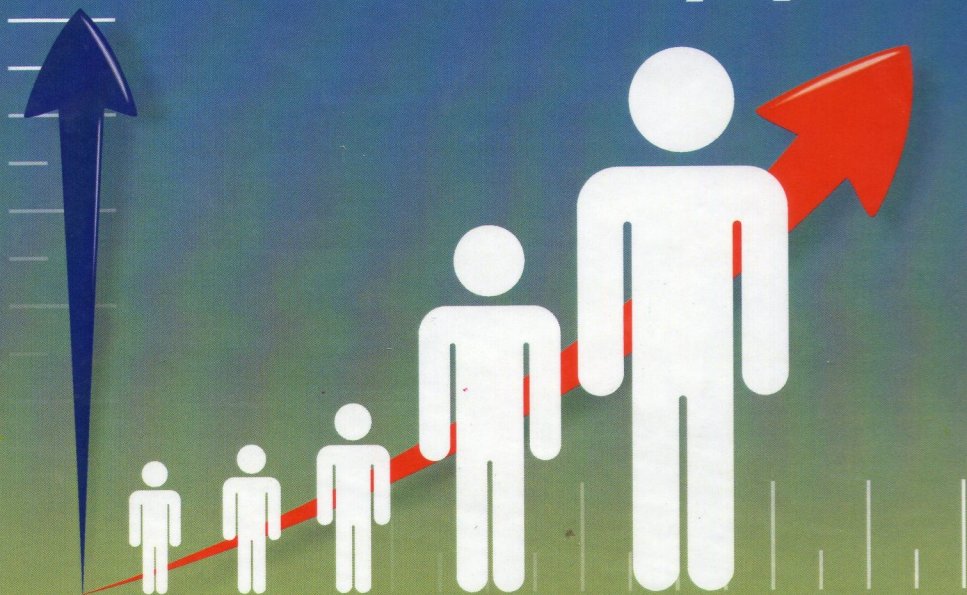

Є. В. Іванов

**НЕКЕРОВАНІСТЬ ЯК
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗЛАД
СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
УПРАВЛІННЯ: СОЦІАЛЬНО-
ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

Монографія

Видавництво «Магнолія 2006»

Іванов Є. В.

**НЕКЕРОВАНІСТЬ ЯК
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ РОЗЛАД
СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
УПРАВЛІННЯ: СОЦІАЛЬНО-
ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

Монографія

Видавництво «Магнолія 2006»

Львів 2018

Монографію підготовлено в Одеській національній академії харчових технологій на кафедрі соціології, філософії і права та видано для апробації результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії».

АВТОР:

Іванов Євген Валентинович, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології, філософії і права Одеської національної академії харчових технологій.

НАУКОВИЙ КОНСУЛЬТАНТ:

Кирилюк Олександр Сергійович, проф., зав. каф. філос. Одеської філії Центру гуманітарної освіти НАН України.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Довгополова О.А. – д.ф.н., проф. кафедри філософії та методології пізнання ОНУ імені І.І. Мечникова

Борінштейн Є.Р. – д.ф.н., проф., завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Сінькевич О.Б. – д.ф.н., доцент, завідувач кафедри теорії та історії культури філософського факультету Львівського національного університету ім. І. Франка

Некерованість як функціональний розлад системи соціального управління: соціально-філософський аналіз: Монографія / Іванов Є.В. / – Львів : «Магнолія 2006», 2018. – 382 с.

У монографії висвітлено феномен некерованості в якості функціонального розладу системи соціального управління. Здійснено аналіз сутності керованості та некерованості, кризи та їх генезису. Прослідковано питання втрати керованості соціумів з часів Київської Русі до наших днів. В окресленому контексті досліджено провідні світові моделі соціального управління. Монографію адресовано фахівцям з філософії управління і соціальної філософії, широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам вищих навчальних закладів.

Вона буде корисною всім, хто займається проблемами, котрі виникають під час керування великими групами людей, суспільством у цілому.

ISBN 978-617-574-130-6

© Іванов Є.В., 2018

© «Магнолія 2006», 2018

ПЕРЕДМОВА	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕКЕРОВАНОСТІ	14
1.1. Теоретико-філософські підходи до осмислення природи кризових станів соціуму.....	14
1.2. Методологія дослідження кризи та некерованості.....	56
1.3. Генеза кризи та некерованості	64
1.4. Втрата керованості: центральна проблема філософії соціального управління	80
РОЗДІЛ II. СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ НЕКЕРОВАНОСТІ В УКРАЇНІ..	109
2.1. Соціально-філософський аналіз практики подолання некерованості за часів Київської Русі	109
2.2. Під гнітом іноземного панування: активний та пасивний спротив зовнішнім управлінським стратегіям	130
2.3. Імперська система підтримання керованості суспільства ...	141
2.4. Тоталітарний соціум: розквіт та колапс.....	159
2.5. Система соціального управління України в постсоціалістичний період: пошук балансу транзитивного суспільства.....	190
РОЗДІЛ III. МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО-УПРАВЛІННЯ	238
3.1. Технології утримання керованості в західноєвропейській та американській моделях соціального управління.....	238
3.2. Японська та китайська моделі управління суспільством: традиції та інновації подолання некерованості	252
3.3. Альтернативні можливості розгортання системи соціального управління України на основі філософської теорії некерованості	276
ВИСНОВКИ	312
ПІСЛЯМОВА	326
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	333
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	381

ПЕРЕДМОВА

Дану монографію видано для апробації результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Метою цієї публікації є ознайомлення читачів з результатами, отриманими в ході вивчення феномена некерованості, його різноманітних проявів в суспільному житті України, моделей соціального управління розвинутих країн світу.

Слова щирої подяки за всебічне сприяння проведенню дослідження та виданню монографії автор висловлює науковому консультанту, професору, завідувачу кафедри філософії Одеської філії Центру гуманітарної освіти НАН України О. С. Кирилюку; ректору Одеської національної академії харчових технологій, професору Б. В. Єгорову; завідувачу кафедрою соціології, філософії і права ОНАХТ, професору Г. В. Ангелову.

Досліджуючи феномен некерованості ми дійшли висновку, що наукова проблема, пов'язана з ним, полягає у існуючому дефіциті знань та інформації про феномен некерованості і одночасним наростанням його проявів у суспільному житті, економіці, міжнародних відносинах та інших сферах людського буття. Важливо також, що у науковій літературі практично відсутнє визначення самого терміну «некерованість». Крім цього отримання нових знань про некерованість, на нашу думку, завжди має бути направлене на їх імплементацію в реальну управлінську практику.

У постановці проблеми та пошуку шляхів її вирішення виходили з того, що некерованість виступає загрозою для існування організаційного організму, коли ступінь неузгодженості цілей організації і дій керівництва та підлеглих критично підвищується, а також коли невиконання прийнятих рішень керуючої підсистеми унеможливує досягнення цілей організації. В той же час стан некерованості різноманітних соціальних систем може призводити до їхнього швидкого переформатування на нових засадах та принципах, сприяти інтенсивному розповсюдженню інновацій, вести до позитивних змін та прогресивного розвитку.

Головним чином, ми розглядали у даній роботі негативний аспект некерованості, котрий проявляє себе у таких явищах як дестабілізація, безлад, хаотичність, руйнування. Здебільшого вони виникають під час кризи соціальних систем на певному етапі їх розвитку. Дійсно, у рамках еволюційної траєкторії розвитку некерованість дійсно може бути небезпечною. В той же час ми стверджуємо існування позитивного аспекту феномену некерованості. Він проявляє себе у знищенні старих суспільних структур, явищ і практик та появі умов для виникнення нових. Найчастіше за все ми можемо спостерігати такий розвиток подій під час швидких революційних змін у суспільстві. Жодна цивілізація не

може існувати тривалий час уникаючи оновлення.

У першому розділі здійснюється аналіз теоретико-методологічного підґрунтя соціально-філософського дослідження некерованості. Трансформацію соціального управління з урахуванням соціокультурних чинників в Україні з найдавніших часів прослідковано у другому розділі. Третій розділ присвячено розгляду моделей соціального управління, котрі на практиці використовуються у провідних країнах світу, а також обґрунтуванню альтернативних щодо них форм приборкання некерованості. Робота не обмежується суто теоретичним аналізом проблеми некерованості і в ній міститься низка науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації системи соціального управління України та евентуального використання у ньому альтернативних моделей забезпечення керованості суспільства.

ВСТУП

На початку ХХІ ст. соціальні проблеми, тією чи іншою мірою пов'язані з управлінням, значно загострилися. Практично в усіх сферах суспільного життя у більшості країн світу ми спостерігаємо ескалацію класових та політичних конфліктів, конфронтацію різних соціальних груп та масове невдоволення народними представниками, державними діячами, політиками – тими, хто має керувати суспільством, вирішуючи нагальні проблеми та розв'язуючи соціальні протиріччя. Сподівання на те, що успіхи менеджменту перетворять цю науку на панацею від усіх бід нашої епохи, не виправдались. Натомість більшість сучасних керівників різного рівня, зосереджуючись на вирішенні конкретних поточних проблем, оминають глибоке теоретичне осмислення передумов, які їх викликають. Серед суспільствознавців теж немає однастайності щодо того, на яких питаннях повинна фокусуватись філософія соціального управління, що є її предметом, об'єктом і де пролягає демаркаційна лінія, яка відділяє її від інших наук, пов'язаних з управлінням, – менеджментом, теорією управління, кібернетикою і т. д. Висловлюються навіть ідеї про те, що філософія як наука увійшла у період гострої кризи і повинна відсторонитись від осмислення нагальних соціальних проблем, поступившись місцем іншим наукам, скажімо, політології та економіці. Таким критичним думкам ми можемо протиставити слова Ю. Габермаса: «Якщо ми відмовляємось від думки, що філософ здатен щось пізнати... так, як ніхто інший тією ж мірою пізнати не здатен, то це означає, що ми більше не виходимо з домагань, щоб до його голосу в першу і в останню чергу прислуховувались інші учасники розмови. У той же спосіб це означало б, що ми більше не віримо в існування будь-якого філософського методу...» [1, с. 10]. Підтримуючи позицію німецького вченого, ми вважаємо, що соціальна філософія зараз не може стояти осторонь осмислення проблем соціального управління, проте – не без уточнення, систематизації та розвитку методологічної бази даного напрямку філософської думки.

Слід сказати, що після виходу у 2007 році книги Н. Талеба «Чорний лебідь. Під знаком непередбачуваності» проблема некерованості перетворилася на одну з найбільш дискутованих в ЗМІ, політичних та бізнесових колах, експертному середовищі. Однак у сфері соціальної філософії вона поки що так і залишається маловивченою, хоча поступово й привертає до себе все більшої уваги соціальних філософів. Очевидно, що кожна історична епоха висуває на перший план свої проблеми. Ті цивілізації, які знаходять вирішення протиріч, просуваються в своєму розвитку, інші передчасно гинуть. Перед людством в ХХІ ст. постало чимало серйозних викликів, передусім таких, як економічні кризи, вичерпування невідновлюваних ресурсів, загострення екологічної ситуації, збільшення кількості локальних війн. Однак для всіх епох та різних

систем управління суспільством спільним є прагнення мінімізувати можливі небажані і негативні наслідки управлінських рішень чи взагалі уникнути їх, зменшити ризики виникнення різноманітних девіацій та відхилень від очікуваних результатів реалізації цих рішень (хоча історія має чимало прикладів коли, не дивлячись на ці намагання, об'єкти керування виходили з-під контролю управлінців). Одним з напрямків, за яким це прагнення реалізується в рамках наук про управління є різноманітні технології підвищення керуваності об'єкта управління, і відповідно, зменшення його некерованості.

В цілому можна стверджувати, що вченим вдалося знайти принципові рішення великої кількості суспільно-економічних і екологічних проблем, запропонувати перспективні ідеї, що дозволяють вийти на нові обрії розвитку сучасного суспільства. У багатьох сферах соціального буття за тисячоліття людського розвитку були накопичені управлінські алгоритми досягнення відносно високого рівня добробуту, сталого соціального миру, органічного співіснування з природою. На перетині соціології і соціальної філософії низці мислителів ХІХ-го – ХХ-го століть вдалося достатньо ґрунтовно дослідити й задовільно проінтерпретувати цілий комплекс складних соціальних процесів, вказати на реально можливі вектори гармонійного розвитку суспільства. Разом з тим сучасний світ характеризується непередбачуваністю навіть найближчих перспектив соціального розвитку, принциповою неможливістю більш-менш ефективно контролювати безліч важливих соціальних процесів внаслідок наростання у соціумах хаотичності та турбулентності. Проблема некерованості як сегментів економіки чи окремих «проблемних» регіонів, так і цілих економічних чи політичних систем стає все більш зловбоденною.

Проблема виникнення стану некерованості, або втрати керуваності у сфері соціального управління привертає значну увагу дослідників, не дивлячись на те, що процеси розладу, розпаду чи кризових станів суспільств чи країн, що настають внаслідок фатальних соціально-управлінських помилок, посідає у філософії чільне місце вже не одне століття. Її можна віднести до числа «вічних проблем», що червоною лінією проходить через всю історію існування людства, і яка у багатьох відношеннях детермінована не тільки негативним досвідом, але й реальним підвищенням ефективності системи соціального управління. Успішність вирішення проблеми некерованості на тому чи іншому етапі розвитку людської цивілізації свідчить, зрештою, що увага, котра їй приділялась, була того варту. У той же час треба визнати, що у великій кількості країн світу соціально-управлінські проблеми, пов'язані з керуваністю окремих вимірів розвитку суспільства повною мірою не були вирішені, навпаки, вони за багатьма параметрами ще більше ускладнились, хоча й не дивно, що розвиток інформаційних технологій та посилення напруги у конфліктних регіонах світу призводить до зростання інтересу як соціальних філософів, так і управлінців

до апробованих способів подолання кризи некерованості шляхом врегулювання існуючих протиріч між суб'єктом та об'єктом соціального управління.

Сучасний період розбудови державно-правової та соціально-політичної системи України потребує впровадження нових методологічних підходів до системи управління суспільством, теорій та моделей, що дозволяють не тільки адекватно інтерпретувати існуючі реалії, а й на ділі продемонструвати значну перевагу використання вдосконалених механізмів управління суспільством у системі нелінійного соціального розвитку.

Однак, застосуванню антикризових проектів зі збереження або відновлення керованості у сучасному українському суспільстві безпосередньо у суспільно-управлінських процесах має передувати досконале вивчення феномену некерованості як такого. Актуальність цього вивчення обумовлена як теоретичними, так і соціально-практичними чинниками.

До теоретичних чинників актуальності вивчення стану некерованості ми можемо віднести:

1. Відсутність соціально-філософських праць, присвячених діалектиці взаємозв'язків некерованості та керованості, їхній взаємній обумовленості та амбівалентності, зокрема, та філософсько-теоретичного аналізу способів подолання ентропійних процесів у соціальному середовищі у цілому;
2. Наявність певного «соціального замовлення» на теоретичне дослідження процесів некерованості в Україні, що визначило їхню тематизовану актуалізацію і, як наслідок, загальну активізацію соціально-філософського аналізу даних процесів;
3. Появу нових філософських напрямків, предметом яких стає явище некерованості (еволюціонізм, глобалістика, синергетика), що призводить до збільшення обсягу нових знань про даний феномен і відкриває нові можливості для його адекватної інтерпретації;
4. Потребу в конкретно-історичному осмисленні сутності феномену. Некерованості через з'ясування визначальних як об'єктивних, так і суб'єктивних (індивідуально-особистісних та колективно-організаційних) факторів, що обумовлюють ескалацію цього феномену, а також потребу з'ясування сутнісних особливостей процесів некерованості в єдності одиничного і загального, природного і соціального, причинного і наслідкового;
5. Необхідність розробки нових понять та категорій, концептуальних та теоретико-пізнавальних інструментів соціального управління для здійснення відповідних змін ситуації теоретично обґрунтованих коректив прийнятих управлінських рішень в умовах перманентної соціально-економічної кризи в Україні, що одночасно сприятиме вирішен-

ню проблеми некерованості на різних рівнях – загальнодержавному, регіональному, місцевому;

6. Загальне відставання українського менеджменту та філософської теорії управління від рівня країн – світових лідерів.

Серед соціально-практичних чинників актуальності слід назвати:

1. Необхідність кардинальної соціально-політичної та економічної модернізації України, котра передбачає високий рівень керованості даним процесом, через що соціально-філософське осмислення та концептуалізація попередньої перманентної ситуації некерованості в системі державного управління має стати загальнотеоретичною базою прийняття рішень, які не призводили б до втрати керованості та сприяли досягненню цієї поставленої мети;
2. Масштабність соціальних та політичних зрушень та їх високий темп в Україні та сусідніх країнах, які можуть бути досліджені лише за допомогою нових соціально-гуманітарних та рефлексивних технологій;
3. Потребу у виробленні гідної стратегії державного будівництва;
4. Необхідність усвідомлення уроків трагічного та повчального історичного досвіду українського соціуму та держави, критичного засвоєння світових здобутків в сфері соціального управління у питанні подолання соціальної некерованості;
5. Транзитивний стан української економіки;
6. Функціональну неадекватність апарату управління країною на центральному і регіональному рівнях, загальний функціональний розлад системи соціального управління (ССУ);
7. Початок державою радикальної управлінської реформи з метою ліквідації корупціогенного середовища в системі соціального управління як одного з головних джерел виникнення стану некерованості соціально-економічними;
8. Брак в українській ССУ дієвих практик, стратегій та принципів раціонального використання управлінського часу, матеріальних та духовних ресурсів для оптимізації базових соціальних механізмів;
9. Суттєві зміни у соціальній структурі сучасного українського суспільства, які відбуваються під впливом внутрішніх тенденцій та потужних глобалізаційних процесів, у тому числі – системних фінансово-економічних криз;
10. Загострення суперечностей в українському політикумі, зіткнення різних державних проектів і цивілізаційних принципів;
11. Розбалансованість системи змістожиттєвих координат пересічних громадян, що є наслідком деформації ССУ в Україні;
12. Важливість врахування практичного зарубіжного досвіду в сфері під-

вищення ефективності роботи системи соціального управління, особливо – досвіду подолання станів некерованості;

13. Зростаюча взаємозалежність різних країн світу, яка підвищує інтерес до вивчення механізмів соціальної інженерії, які ґрунтуються на принципах управління суспільством.

Перед тим, як перейти до розгляду вищеозначеної наукової проблеми, з'ясуємо окремі концептуальні засади пропонованого філософського аналізу.

Мета дослідження – філософський аналіз проблеми некерованості у вимірі соціального управління.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати основні філософські підходи до осмислення проблем некерованості;
- 2) провести всебічний аналіз феномену некерованості як функціонального розладу ССУ;
- 3) розробити та використати в дослідженні інноваційну методологію дослідження та рефлексії проблем некерованості;
- 4) виявити раніше невідомі та маловідомі закономірності виникнення кризи як феномену управлінської практики;
- 5) описати та проаналізувати моделі соціального управління у провідних країнах світу, їх доробок у даній сфері та інструменти обмеження некерованості;
- 6) окреслити загальний нарис альтернативної стратегії розвитку української держави в контексті дослідження феномену некерованості, що буде здатна подолати наявні прояви некерованості та запобігти їхній появі у майбутньому;
- 7) надати рекомендації щодо гармонізації взаємовідносин між різними соціальними групами, верствами, класами українського суспільства;
- 8) осмислити драматичний досвід подолання тенденцій некерованості в українському суспільстві;
- 9) виділити основні соціокультурні чинники появи та розвитку проявів некерованості;
- 10) обґрунтувати альтернативну модель соціального управління, що дозволяє збільшити міру керуваності суспільством, збалансувати функції ССУ;
- 11) вирішити проблему імплементації теорії в реальне управління, визначити, на якому рівні управлінської структури це завдання можна реалізувати;
- 12) розробити практичні рекомендації щодо оптимального використання ресурсів управління;
- 13) ввести в науковий обіг необхідні поняття, категорії та концепції для

підвищення рівня осмислення проблем соціального управління та кризових явищ;

- 14) визначити можливості для зменшення корупційних викликів та ризиків для українського соціуму;
- 15) в контексті некерованості проаналізувати потенціал для модернізації України, передумови для розгортання власного цивілізаційного проекту в глобалізованому світі;

Об'єкт дослідження – соціально-управлінські відносини, закономірності їх функціонування та розвитку, в яких закладена певна міра некерованості.

Предмет дослідження – феномен некерованості в його сутнісних характеристиках, що розкриваються в різноманітних управлінських процесах.

У дослідженні здійснено філософський аналіз праць з питань соціального управління, використано структурно-функціональний аналіз та синтез, соціальне моделювання, порівняльно-історичний метод, синергетичну методологію, системну методологію А. І. Уйомова та Ю. А. Урманцева, генетичний метод, методи систематизації і класифікації, метод ідеалізації, абстрагування, індукції та дедукції. Застосування синергетичної та системної методології дослідження проблеми дало змогу вийти за рамки усталених підходів до проблеми некерованості в рамках соціального управління, відкрити перспективи для практичного застосування отриманих знань в розробці практичних рекомендацій для керівників різного рівня, прогнозів соціально-економічного та політичного розвитку України. Велику роль у дослідженні відіграли також соціокультурний підхід та компаративістський метод.

Вперше:

- запропоновано авторське визначення некерованості як суспільного феномену;
- досліджено феномен некерованості як розладу функціонального розладу системи соціального управління;
- побудовано різнорівневі моделі ССУ;
- виділено та проаналізовані підсистеми протиріч і непротиріч в ССУ;
- розкрито діалектичний взаємозв'язок між соціальним управлінням і самоорганізацією суспільства, некерованості та керуваністю;
- розроблено синергетичну концепцію соціального управління, що ґрунтується на взаємодії трьох атракторів (діяльнісного, світоглядного і оптимізуючого);
- визначено термін «міра некерованості», окреслено сферу його використання;
- обґрунтовано альтернативну модель соціального управління, орієнтовану на вирішення важливих соціально-економічних та екологіч-

них проблем, зменшення міри некерованості українського соціуму на основі розбудови мережево-територіальної організації суспільства;

Уточнено:

- категорію «соціальне», визначено її сенс відносно соціального управління (СУ);
- еволюцію системи соціального управління в Україні та її особливості на сучасному етапі розвитку;
- основні методологічні підходи до проблем некерованості в ССУ;
- концепцію СУ, що ґрунтується на філософському осмисленні потенційного розгортання суспільства можливостей;
- природу кризи та характеристику її етапів;
- функції ССУ.

Набули подальшого розвитку:

- аналіз закономірності розвитку корупції як системного явища та шляхи боротьби з ним;
- рекомендації для зменшення міри некерованості в різних типах управлінських ситуацій;
- використання методів дослідження некерованості;
- тлумачення концепції глобалізації в контексті української, американської, китайської і японської ССУ;
- теорія репрезентації М. Вартовського;
- імплементація стратегії утримання керованості соціальної системи;
- ідеї анархо-синдикалістів щодо управління суспільством та економікою.

Практичне значення роботи: полягає в тому, що задум дослідження дозволив синтезувати найбільш перспективні ідеї та методи в сфері соціального управління задля вирішення нагальних завдань, що постали перед людством XXI ст. Ідеї, висловлені в даному дослідженні, можуть бути використані під час реалізації різноманітних державних проектів та програм. Його результати можуть бути використані в процесі викладання філософських та суспільствознавчих дисциплін у системі вищої освіти, при підготовці матеріалів лекцій з загальних і спеціальних курсів філософії, соціології, політології та державного управління, практичній діяльності політиків та спеціалістів з державного управління, аналітиків та журналістів. Багато з положень дисертаційного дослідження можна використати під час розбудови територіальних громад, їх самоорганізаційної діяльності. Отримані результати можуть бути корисними для розвитку прикладної української філософії соціального управління.

Апробація результатів дослідження проводилась шляхом публікації ма-

теріалів, отриманих в ході дослідження, на різноманітних конференціях та в наукових журналах. Кількість публікацій, присвячених обраній темі, більше 40.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Більш або менш детально філософський зріз проблеми некерованості було діагностовано в дослідженнях таких вчених, як Аристотель, Н. Вінер, М. Гайдеггер, Г. Гегель, Т. Гоббс, А. Грамши, П. Ф. Друкер, Е. Дюркгейм, К. фон Клаузевіц, Конфуцій, Н. Макіавеллі, К. Манхейм, А. Маслоу, К. Маркс, Р. Мертон, Т. Парсонс, Платон, К. Поппер, Г. Спенсер, Сократ, П. Сорокін, А. Тойнбі, А. Файоль, А. Швейцер, О. Шпенглер, К. Ясперс.

Чималу увагу різним аспектам досліджуваного феномену приділили російські вчені: Д. Аршакян, О. С. Ахієзер, О. Богданов, О. О. Воронін, В. М. Губко, В. С. Дієв, Р. А. Мірзоян, В. М. Розін, К. В. Султанов, О. С. Шаров. Окремі аспекти феномена некерованості розглядалися у роботах українських дослідників – А. Ю. Микітенця, П. І. Надолішнього, Б. В. Плесского, О. М. Руденко, М. С. Солодкої, В. П. Соломія, О. І. Соскіна, А. І. Уйомова, В. І. Шарія. Виникнення кризових явищ в суспільствах різного типу і пов'язаних з ними проявів некерованості вивчав П. В. Кухта. Серед відомих зарубіжних мислителів сучасності, у працях яких досліджуються окремі сторони некерованості, можна назвати Р. Акоффа, Е. Деверела, У. Демінга, Я. Зондерквіста, І. Пригожина, Е. Тоффлера, М. І. Гілл'ярда, С. Янга.